

Vabariigi Valitsuse 20. jaanuari 2022. a määruse nr 10 „Väikesaarte nimistu“ muutmine seletuskiri

1. Sissejuhatus

1.1. Sisukokkuvõte

6. detsembril 2017. a Riigikogus vastu võetud ja 1. jaanuaril 2018. a jõustunud püriasustusega väikesaarte seaduse muudatuste kohaselt kehtestati püriasustusega väikesaarte nimistu loomine ja nimistusse kinnitamise alusena püsivalt igakuiselt viie elaniku olemasolu väikesaarel eelneva kalendriaasta jooksul. Samuti kehtestati, et nimistusse kuuluv väikesaar arvatakse nimistust välja, kui saarel elab alla viie inimese vähemalt kuus kuud kalendriaastast. Väikesaare vastavust kriteeriumile kontrollitakse iga kalendrikuu esimese kuupäeva seisuga. Vabariigi Valitsus kehtestab nimistu muudatused hiljemalt järgneva aasta 1. veebruaril.

Viimane kehtiv väikesaarte nimistu kinnitati 19. jaanuaril 2023. a Vabariigi Valitsuse määrusega nr 3 ja sinna kuulub 17 saart: Abruka saar, Aegna saar, Heinlaid, Kesselaid, Kihnu saar, Kräsuli saar, Kõinastu laid, Manõja saar (Manija saar), Mohni saar, Naissaar, Piirissaar, Prangli saar, Ruhnu saar, Viirelaid, Vilsandi saar, Vormsi saar ja Väike-Pakri saar. Eelnõuga lisatakse nimistusse Lääne-Nigula vallas asuv Osmussaar.

1.2. Määruse ettevalmistajad

Vabariigi Valitsuse määruse muutmise eelnõu ja seletuskirja on koostanud Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumi kohalike omavalitsuste osakonna nõunik Kaie Kungas (tel 588 51 370, e-post kaie.kyngas@agri.ee). Eelnõu juriidilist kvaliteeti on kontrollinud sama osakonna KOV õigusvaldkonna juht Martin Kulp (tel 588 51 442, e-post martin.kulp@agri.ee).

2. Määruse eesmärk ja sisu

Püriasustusega väikesaarte seaduse (edaspidi *VSaarS*) § 2¹ lõikes 1 ja 2 on sätestatud tingimused, millele vastavad väikesaared arvatakse püriasustusega väikesaarte nimistusse või nimistust välja. Väikesaar arvatakse nimistusse kui selle pindala on alla 100 km² ja seal elas rahvastikuregistri andmetel eelmise kalendriaasta jooksul püsivalt igakuiselt vähemalt viis inimest (*VSaarS* § 2¹ lg 1). Kui nimistus oleval väikesaarel ei ole kalendriaasta jooksul vähemalt kuue kuu jooksul täidetud seaduses sätestatud viie elaniku kriteerium, arvatakse nimistusse kuuluv väikesaar nimistust välja (§ 2¹ lg 2).

Eelnõuga tehtava muudatuse käigus lisatakse kehtivasse väikesaarte nimistu loetelusse Osmussaar ning sõnastatakse nimistu loetelu järgmiselt: Väikesaarte nimistusse arvatakse Abruka saar, Aegna saar, Heinlaid, Kesselaid, Kihnu saar, Kräsuli saar, Kõinastu laid, Manõja saar (Manija saar), Mohni saar, Naissaar, Osmussaar, Piirissaar, Prangli saar, Ruhnu saar, Viirelaid, Vilsandi saar, Vormsi saar ja Väike-Pakri saar.

Rahvastikuregistri andmetel elas nimistusse kuuluvatel väikesaartel 1. detsembri 2024 seisuga 1836 elanikku.

Kriteeriumi täitmist kontrollib Regionaal- ja Põllumajandusministeerium rahvastikuregistri andmetel, pärides rahvastikuregistrilt eelneva aasta osas iga kalendrikuu esimese kuupäeva

seisu elanike arvu väljavõtte kuude lõikes ehk kriteeriumi täitmist vaadatakse kalendrikuu põhiselt. Regionaal- ja Põllumajandusministeerium kontrollis elanike arvu vastavust 2024. a jooksul nii nimistusse kuuluvate kui ka nimistu väliste asustatud väikesaarte osas. 2024. a on rahvastikuregistris igakuiselt registreeritud vähemalt viis elanikku lisaks kehtiva nimistu väikesaartele veel Osmussaarel, mis arvatakse nimistusse 2025. a alguses. Vabariigi Valitsus peab VSaarS kohaselt nimistu muudatused kinnitama hiljemalt 1. veebruariks 2025.

Osmussaar (480 ha) asub Lääne-Nigula vallas u 7 km kaugusel Dirhami sadamast. Saarel asub Osmussaare küla. Rahvastikuregistri andmetel on saarele registreeritud viis elanikku.

Püsiasiutusega väikesaarte seaduse sätted hakkavad Osmussaare osas kehtima alates nimistusse arvamisest ning alates 2026. aastast eraldatakse Lääne-Nigula vallale täiendavaid vahendeid tulenevalt saarelisest eripärast. VSaarS § 12 lõike 2 kohaselt arvestatakse kohaliku omavalitsuse üksusele täiendav kuluvajadus väikesaare nimistusse arvamise aastale järgnevast eelarveaastast.

Muudatuse järgselt kuuluvad väikesaarte nimistusse:

Saare nimi	Omavalitsus
Abruka saar	Saaremaa vald
Aegna saar	Tallinn
Heinlaid	Hiiumaa vald
Kesselaid	Muhu vald
Kihnu saar	Kihnu vald
Kräsuli saar	Viimsi vald
Kõinastu laid	Saaremaa vald
Manõja saar (Manija saar)	Pärnu linn
Mohni saar	Kuusalu vald
Naissaar	Viimsi vald
Osmussaar	Lääne-Nigula vald
Piirissaar	Tartu vald
Prangli saar	Viimsi vald
Ruhnu saar	Ruhnu vald
Viirelaid	Muhu vald
Vilsandi saar	Saaremaa vald
Vormsi saar	Vormsi vald
Väike-Pakri saar	Lääne-Harju vald

3. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Eelnõu ei ole seotud Euroopa Liidu õigusega.

4. Määruse mõjud

Nimistu mõjutab Osmussaare elanikke ja Lääne-Nigula valda.

Lääne-Nigula vald saab nimetada esindaja väikesaarte arenguga seonduvate küsimuste arutamiseks ja Vabariigi Valitsuse nõustamiseks väikesaartele suunatud regionaalpoliitika

küsimustes moodustatud väikesaarte komisjoni (V SaarS § 4, Vabariigi Valitsuse 11. detsembri 2003 määrus nr 316 „Väikesaarte komisjoni põhimäärus“ § 2 lõige 2). Komisjoni kuuluvad hääleõigusega valdkonna eest vastutav minister, Kliimaministeeriumi esindaja, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi esindaja, kolm Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumi esindajat, üks iga väikesaarte nimekirja kantud saare esindaja, üks saarte elanike huve esindavate ühingute esindaja ja kaks väikesaarte esindajate kutsutud Riigikogu liiget. Komisjoni tööd korraldab Regionaal- ja Põllumajandusministeerium.

Lääne-Nigula vallas on V SaarS § 5 kohaselt kohustus kokku kutsuda väikesaare üldkogu, mille pädevuses on kooskõlastuse andmine väikesaare arengukavale, üldplaneeringule, maakasutuse üldistele põhimõtetele, transpordiühenduse arendamisele mandri või lähima suursaarega, üldkogu relemendile ja saarevanema valimise korrale ning teistele kohaliku omavalitsuse üksuse põhimääruses sätestatud küsimustele. Samuti kohustus viia läbi saarevanema valimine (V SaarS § 5 lõige 6). Eesmärk on suurendada saarelise osaga omavalitsuste elanike kaasatust väikesaare arenguprotsessides kaasa rääkimises ning teadmist omavalitsuse planeeritavatest tegevustest väikesaare arenguks.

V SaarS § 7 kohaselt tuleb omavalitsustel kavandada väikesaare või saarterühma arengut omavalitsuse arengukavas. Omavalitsuse arengukava lähtub omavalitsuse territooriumi tervikvaatest. Lääne-Nigula valla arengukavas 2024-2032 on Osmussaart ka praegu käsitletud, tuues välja, et saar on tugeva puhke- ja turismipotentsiaaliga. Seejuures on väljakutseks Osmussaare turismivõimaluste ära kasutamine ja püsiasustuse suurendamine ning Osmussaare sadama arendamine¹.

V SaarS § 11¹ kohaselt võib kohaliku omavalitsuse üksuse volikogu moodustada saarevahi ametikoha väikesaarel looduskaitseaduse, muinsuskaitseaduse, jäätmeseaduse ja teiste seaduste ning kohaliku omavalitsuse üksuse õigusaktide täitmise tagamiseks ja nimetatud õigusaktidest tulenevate nõuete rikkumisest teavitamiseks. Lääne-Nigula vallas on Osmussaare saarevahi ametikoht ka praegu struktuuris olemas.

V SaarS § 12 lõike 1 kohaselt eraldatakse nimistu saarte osas omavalitsustele saareelanikele teenuste tagamiseks täiendavaid vahendeid. Vahendid eraldatakse tasandusfondi osana. § 12 lõike 2 kohaselt arvestatakse kohaliku omavalitsuse nimetatud täiendav kuluvajadus väikesaare nimistusse arvamise aastale järgnevast eelarveaastast. Tänu täiendavale rahastamisele on kohalikul omavalitsusel võimalik toetada elanike toimetulekut väikesaarel ja esmatähtsate teenuste kättesaadavust väikesaare elanikele ning kogukonna ja saarelise elulaadi säilimist. Lääne-Nigula vallale hakatakse täiendavaid vahendeid eraldama alates 2026. aastast. Täpne summa sõltub elanike arvust ja veeteede pikkusest ning on osa tasandusfondist, mille täpne jaotus arvutatakse igal aastasel. 2024. a on väikesaarte arvestuslikud vahendid tasandusfondi sees 893 tuh eurot.

V SaarS § 14¹ kohaselt saab Lääne-Nigula vallavalitsus väikesaarel asuva kinnisasja ostueesõiguse.

V SaarS § 8 lõike 2 kohaselt korraldatakse transporditeenust ühistranspordiseaduses sätestatud korras, lähtudes väikesaare püsielanike liikumisvajadusest. Ühistranspordiseaduse § 19 lõike 1 punkti 5 kohaselt korraldab valla- või linnasisesel liinil sõitjateveo (sh laeva-, väikelaeva- ja parvlaevaliikluses) valla- või linnavalitsus. Ühistranspordiseaduse § 25 lõike 1 kohaselt võib

¹ [Arengukava_2024-2032.pdf](#)

riigieelarvest toetada avaliku teenindamise lepingu alusel teostatavat liinivedu või rahastada seaduse alusel muud sõitjatevedu mandri ning saarte ja väikesaarte vahelisel, Saaremaa ja Hiiumaa vahelisel ning Saaremaa ja Saare maakonna haldusterritooriumil asuvate väikesaarte vahelisel laeva-, väikelaeva- ja parvlaevaliini. Sama seaduse § 27 kohaselt võib riigieelarvest toetust anda mandri ning saarte ja väikesaarte vaheliseks, Saaremaa ja Hiiumaa vaheliseks ning Saaremaa ja Saare maakonna haldusterritooriumil asuvate väikesaarte vaheliseks ühenduseks vajalike laevade, väikelaevade ja parvlaevade soetamiseks. Osmussaare arvamisel väikesaarte nimistusse ei looda kohustust avada nende saartega avalik liinivedu või toetada laevade soetamist. Transpordi korraldamisel nimetatud saartele tuleb lähtuda püsielanike liikumisvajadusest ning riigi pool liiniveo avamiseks vajadust ei nähta.

VSaarS § 10 kohaselt peab väikesaarel ööpäevaringselt olema elanike avalikus kasutuses avariiside, et telefoniühenduse katkemise korral edastada elutähtsaid teateid. Sama paragrahvi lõike 2 kohaselt peab riik tagama väikesaare varustamise elektrienergiaga. Elektrivarustus on otstarbekas tagada võrguvabade lahendustega, kuna võrguettevõtja osutatav võrguteenus kujuneb ebamõistlikult kulukaks.

VSaarS § 14 kohaselt toetab riik väikesaarte looduskeskkonna ja maastikuilme taastamisele, säilitamisele ja parandamisele suunatud tegevust riigieelarvest selleks ettenähtud programmide kaudu. Kuigi VSaarS järgne kohustus nimistu muutmisel laieneb, siis ei oma see sisulist mõju kuna looduskaitse seadus nõuab mistahes looduskeskkonna hoidmist ning erinevad programmid, tegevuskavad ja strateegiad koostatakse valdkonnaseaduste alusel sõltumata väikesaarte nimistust. Looduskaitse seaduse alusel on Osmussaare juba praegu täielikult kaitse all. Osmussaarel lubatud, vajalikud ja keelatud tegevused on reguleeritud Vabariigi Valitsuse 5. augusti 2010. a määruse nr 107 „Osmussaare maastikukaitseala kaitse-eeskirjas“².

Maapõueseaduse § 100 seab püsiasiustusega väikesaare kohaliku omavalitsuse üksusele õiguse maavara ning maavarana arvele võtmata kivimit ja setendit sellel püsiasiustusega väikesaarel asuvalt kinnisasjalt võtta kaevandamisloata kohaliku omavalitsuse üksuse ülesannete täitmiseks selle püsiasiustusega väikesaare piires, kui seadus ei sätesta teisiti maapõue kasutamiseks (eeldab, et kinnisasi on KOV omandis või on kinnisaja omaniku kirjalik luba). Maavara ning maavarana arvele võtmata kivimit ja setendi võtmiseks on vajalik Keskkonnaameti luba (maapõueseadus § 101 lg 1). Osmussaare maastikukaitseala kaitse-eeskirja kohaselt on Osmussaare sihtkaitsevööndis keelatud majandustegevus ja loodusvarade kasutamine ning piiranguvööndis keelatud maavara kaevandamine. Maapõueseaduse erisuse lisandumine ei muuda sisuliselt kehtivat olukorda.

Kalapüügiseaduses nähakse püsiasiustusega väikesaarte elanikele ette erisused harrastuskalapüügiloa taotlemisel. Nimistu väikesaarte elanikud saavad taotleda harrastuskalapüügiks kuni 300 konksust koosnevat õngejada (kalapüügiseaduse § 23 lõige 2). Sama seaduse § 29 lõike 6 kohaselt tohib väikesaare püsielanik ühe kalastuskaardi alusel kasutada merel kuni kolme nakkevõrku sügavusest sõltumata ning kuni kolme kadiskat ja ühte kuni 300 konksust koosnevat õngejada kuni 20 meetri samasügavusjooneni. Konkreetse aasta püügikitsendused, püügiõiguse tasu ja püügivahendite piirarvu harrastuskalapüügil kehtestab regionaal- ja põllumajandusminister määrusega³. 2025. a püügivahendite piirarvud püsiasiustusega väikesaarte elanikele kinnitatud 28. novembri 2024. a määrusega nr 73 „Ajutised püügikitsendused, püügiõiguse tasu ja püügivahendite piirarv harrastuskalapüügil

² Osmussaare: [Osmussaare maastikukaitseala kaitse-eeskiri–Riigi Teataja](#)

³ [Ajutised püügikitsendused, püügiõiguse tasu ja püügivahendite piirarv harrastuskalapüügil 2024. aastal–Riigi Teataja](#)

2025. aastal⁴. Kuna väikesaarte nimistu kinnitatakse tuleva aasta jaanuari jooksul ning püügivahendite piirarvud iga-aastaselt, siis Osmussaare elanikele laienevad võimalused 2026. aastast.

5. Määruse rakendamise seotud tegevused, vajalikud kulud ja määruse rakendamise eeldatavad tulud

VSaarS § 12 lõike 1 kohaselt eraldatakse nimistu saarte osas omavalitsustele tasandusfondi osana saareelanikele teenuste tagamiseks täiendavaid vahendeid. Kuluvajaduse arvestamisel arvestatakse lisaks baassummale täiendavad vahendid lähtuvalt elanike arvust 1. jaanuari seisuga ning veeteede pikkusest suursaare või mandrini. Sama paragrahvi lõike 2 kohaselt arvestatakse kohaliku omavalitsuse üksusele nimetatud täiendav kuluvajadus väikesaare nimistusse arvamise aastale järgnevast eelarveaastast. Muudatus ei mõjuta tasandusfondi üldmahtu, vahendid jaotuvad ringi tasandusfondi sees valemi alusel. Püüasustusega väikesaarte nimistusse kuuluvate saarte kohta on 2024. aastal seotud kohaliku omavalitsuse üksustele eraldatud vahendeid tasandusfondi osana kokku 893 tuhat eurot. Summa täpsustub iga-aastaselt vastavalt elanike arvule ja tasandusfondi valemi järgsele vahendite jaotusele.

Riigieelarve seaduse § 47 lõike 2 kohaselt on tasandusfondi eesmärk ühtlustada KOVide ülesannete täitmise võimalusi. Seega tasandusfondi väikesaarte lisaeraldus on mõeldud KOVi eelarve toetamiseks ning KOVil ei ole kohustust igal aastal väikesaarele kulutada täpselt sama summa, mis tasandusfondis arvestati. Tasandusfondi toetusega ei toeta riik otse väikesaart, vaid KOVi VSaarS § 3 eesmärkide täitmisel. Püüasustusega väikesaar kuulub KOVi territooriumi hulka ja selle arendamise põhivastutus on KOVil nagu iga muu mandril oleva territooriumi puhul. KOV otsustab, kui suure summa eelarvest ta püüasustusega väikesaare vajadustele ja arengule kulutab, kas teeb väikesaarel ise korda avalikku taristut, annab kellelegi toetust või midagi muud.

6. Määruse kooskõlastamine

Eelnõu esitatakse kooskõlastamisele eelnõude infosüsteemi (EIS) kaudu Kliimaministeeriumile, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumile ning Eesti Linnade ja Valdade Liidule.

Eelnõu saadetakse arvamuse avaldamiseks Lääne-Nigula Vallavalitsusele ja saarte esindusorganisatsioonile MTÜ Eesti Saarte Kogu.

7. Määruse jõustumine

Määrus jõustub üldises korras.

⁴ <https://www.riigiteataja.ee/akt/130112024001>